МУСИҚА ИНСОНИЯТГА НИМА УЧУН КЕРАК?

Насритдинова Мадина Нуруллаевна
Фарғона давлат университети
Мусиқа таълими ва маданият кафедраси ўқитувчиси
(orcid:0000-0002-0635-7524)

https://doi.org/10.5281/zenodo.7368338

Аннотация. *мазкур мақолада мусиқа, оҳанг тушунчаси ва унинг инсон руҳиятига таъсири борасида фикр юритилади. Шунингдек ҳаётий ва илмий асосланган далиллар асосида мисоллар келтирилади.*

Калит сўзлар: *мусиқа, оҳанг, садоланиш, тараққиёт, руҳият, таъсир, омил*

ДЛЯ ЧЕГО ЧЕЛОВЕЧЕСТВУ НУЖНА МУЗЫКА?

Аннотация. *в данной статье рассматривается понятие музыки, мелодии и ее влияние на психику человека. Также приведены примеры, основанные на практических и научных данных.*

Ключевые слова: *музыка, тон, интонация, развитие, психика, эффект, фактор.*

WHAT DOES HUMANITY NEED MUSIC FOR?

Abstract. *this article discusses the concept of music, melody and its influence on the human psyche. Examples based on practical and scientific evidence are also given.*

Key words: *music, tone, intonation, development, psyche, effect, factor*

Қачонлардир ерга ўзга сайёраликлар ташриф буюрсалар мусиқанинг таъсир кучи борасидаги таъсуротлари улкан бўлиши тайин. Инсон зоти мусиқа танглаган пайтида мия фаолиятида қандай ўзгаришлар юз бераётганини кузатишлар жараёни ғайритабиий холатни ёдга солади[1]. Ушбу фикримизни қуйидагича асослашга ҳаракат қиламиз.

Бир қарашда мусиқа хеч қандай консепцияга эга эмасдай кўринади, яъни у хеч қандай реал воқеилик ва визуал таасуротни ташкил этмагандай, ёки хеч қандай символикага эга эмасдай, тили зувони йўқдай ва жисмоний ҳаётга тўғридан тўғри таъсири йўқдай кўринади. Шунга қарамай инсонга таъсири нима учун шу қадар кучли? Бу каби мусиқий шовқинни ижросига нимага шу қадар кўп вақт сарифлашдан нима наф?

Ўтмишда Чарлз Даврин ҳам мусиқа борасида бир қатор хаяжонли фикрларини ўзининг “Инсоннинг келиб чиқиши” номли китобида “завқ, мусиқий товушлар кетма-кетлигини ҳосил қилиш қобилияти инсон зотига берилган инъом..... У бизнинг туримизга мослаштирилган энг сирли восита қаторига киритилиши керак”[2]- дея фикр юритади, бундан ташқари унинг фикрича инсоннинг ўз эмоцияларини ифодалаш жараёнида куйлаш фаолияти яъни муҳаббат, нафрат, рашк каби ўз хиссиётларини изхор қилиш мақсадида эволюцион йўл билан ривож топганини таъкидлайди. Шунингдек ёқимли куйлаш жинсларнинг турларига қараб эмас балки, эркак қушларнинг ёқимли оҳанги аёл қушлар кўз ўнгида юксак ирсиятни ифодаловчи восита сифатида қаралади ва шу йўнсида эркак қушлар ўз ирсиятини юксаклигини ифодалаш мақсадида куйлаш қобилиятларини юксалтириб борганлар. Диний қарашларга асосланадиган бўлсак эса оҳангни инсон эмас балки оҳанг аввал коинотни яратганига эътиқод қилинади. Жумладан Христианлик динининг муқаддас китоби Инжилда нозил қилинишича В начале было слово при помощи которого бог творил нашу вселенную, мисрлиларда худо ўз овоз зҳанглари ила яратгани, хинд фалсафасида эса энг олий дунёвий начало Нада Брахман оҳанглардан

ташкил топган. Жанубий америка аборигенлари қарашларида эса мусиқий най ёрдамида пуфлаб борлиқ яратилгани таъкидланади.

Дунё олимлари юқоридаги диний қарашларни бирontасини ҳам қўллаб қувватламайдилар. Мусиқа оҳанглари тил вужудга келиш жараёнида юзага келганни таъкидлайдилар[3]. Бир гуруҳ олимлар аввал тил ва уни риожлантириб бориш жараёнида мусиқа яралганини бошқа бир гуруҳ олимлар эса аввал мусиқий оҳанглар сўнг улар воситасида сўзлашув жараёнида тил юзага келганини эхтимол қиладилар. Яна бир гипотизага асосланган қарашларда эса махсус мусиқий даврланиш мавжуд бўлиб, ушбу особо мухитли даврда тил мусиқаси ривож топган бўлиб кейинчалик ҳар икки соҳа мустақил фаолият юрита бошлаган. Мусиқанинг пайдо бўлиши бўйича илмий фараз эса мусиқа анча кечроқ яъни дин билан узвийликда яралгани ва аввалига у фақат руҳий номоддий бўлгани таъкидланади. Қадимги одамлар оҳанг билан бойитилган куйларни худога бағишлаганлар ва шу орқали худога бўлган муҳаббати ва миннатдорчилигини изҳор қилганлар. Худонинг борлигига ситқи дилдан эътиқод қилганлар ўзларини унга яқинлигини хис қилишда мусиқага мурожаат қилганлар ва мусиқага худо билан сўзлашув воситаси сифатида қараганлар ҳамда янгидан янги мусиқий асарлар яратганлар. Мусиқанинг мавжудлиги борасидаги илк тарихий далиллар эрамизнинг 3 асрининг охрига оид артифактлар билан тасдиқланган. Ушбу артифакт диний мадхия бўлиб, Мисрда топилган махсус ёзувли Папирус бўлагига битилган[4,272-277]. Шунингдек табиат ҳам ўзининг қоидаларини мусиқа тили билан ифодалайди. Қуйида келтирилган далиллар ушбу фикримизни исботлайди.

Пифогор томонидан ихтиро қилинган ярим асбоб ярим чолғу Илохий монохордни олим осмондан ерга қадар таранг тортилган ягона торга қиёслади ва унинг ёрдамида сайёралар орасидаги масофа ва шу билан бирга улар орасидаги масофани мусиқий оҳанглар ёрдамида акс эттирди. Прифагорнинг ғоясига асосан космос ҳам ягона уйғунлик яъни гармонияга бўй сунади. Оҳанг космик разумнинг проводниги хисобланади ва шу орқали вақт бирлигини ҳам идора қилади. Бундан ташқари қадимги олимлар хулосасидан келиб чиқиб Сатурн энг паст тембрдаги оҳангни акс эттиради (Бас профон). Юпитер Бас, Марс Тенор, Ер Контр альто, Венера (Зухро) сопрано, Меркурий фальцет оҳанг таратади.

Жаҳонда бугунги кунда туғма жисмоний, интелектуал нуқсонлар ва оғир ногиронлик ҳолатига олиб келувчи касалликларга чалинган болалар туғилиш кўрсаткичининг ортиши кузатилиб, улар янги туғилган чақалоқлар орасида 6-9%га етмоқда. Таянч-ҳаракат тизимининг бузилиши 5-7% болаларда кузатилади[5]. Бу шуни англатадики, бундай болаларнинг ижтимоийлашуви жараёни алоҳида қийинчиликлар билан содир бўлади ва махсус ёндашувни талаб қилади

Статистик маълумотларга кўра, дунёда, ҳар бешинчи бола 5-8%, шу жумладан, носоғлом - ирсий патология ва 1-2% - туғма нуқсон билан туғилади. Ҳозирги кунда таълим муассасалардаги таҳсил олаётган имконияти чекланган шахслар умумий сони 10% дан ортиғини ташкил этади. Аҳолининг 8% и махсус таълим воситаларига муҳтож бўлиб, аслида эҳтиёжманд болаларнинг тўртдан бир қисми улардан фойдалана олади[6]. Бу эса ривожланишдан ортда олган болаларни соғломлаштиришга йўналтирилган педагогик тадқиқотларга эҳтиёжни кучайтирмоқда. Мазкур жараёнда мусиқа таълими имкониятларидан самарали фойдаланиш замонавий педагогиканинг асосий муаммоларидан бирига айланди.

Республикамизда мавжуд БМСМлари моддий техник базасини такомиллаштириш юзасидан Ўзбекистон Президентининг 2008 – 2014 йилларга мўлжалланган 910 Қарорига асосида сафарбар этилган 7,5 миллиард маблағлардан нафақат ёш истедодларни кашф этиш, балки ривожланишдан ортда қолган болаларни мусиқа таълими орқали соғломлаштиришда мақсадли фойдаланиш;

Ривожланишдан ортда қолган болаларни санэат воситасида соғломлаштириш мавзусига бағишланган тадқиқотимизнинг вазифаси мусиқий фаолият орқали ривожланишдан ортда қолган ташхиси қўйилган болаларнинг ижодий эстетик ва мусиқий қобилиятларини ривожлантириш билан бир қаторда соғлигини тиклашдан иборат.

- ривожланишдан ортда қолган болалар тушунчаси ва уларга хос бўлган физиологик нуқсонларни баратараф этиш борасидаги мавжуд ҳолатни аниқлаш;

- мусиқа таълимининг ривожланишдан ортда қолган болаларни соғломлаштириш, ижтимоий-педагогик, маънавий-руҳий, соғломлаштирувчи мотивацион функцияларини такомиллаштириш;

- мусиқа мактабларида фаолият юритаётган ўқитувчиларни муаммога доир махсус педагогик-психологик билим ва кўникмаларини такомиллаштириш механизмларини ишлаб чиқиш;

- болалар мусиқа ва санъат мактаби шароитида ривожланишдан ортда қолган болалар учун мусиқий таълимдан мақсадли фойдаланишда самарали ижтимоий педагогик тизим ишлаб чиқиш;

- ривожланишдан ортда қолган болаларни мусиқа воситасида ижтимоий фаоллигини оширишнинг коррекцион педагогик асослари ҳамда инновацион- педагогик усулларини такомиллаштириш жамият интеграциясига катта хисса қўшади.

REFERENCES

1. Эбботт, Элисон (2002). "Нейробиология: Музыка, маэстро, пожалуйста!". *Природа*. **416** (6876): 12–14.

2. Эволюционное музыкаведение https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.b03d3691-6380ea8f Evolutionary_origin_of_music

3. Фодор, Джерри А. (1983). Модульность мышления: Эссе по факультетской психологии. Кембридж, Массачусетс: Издательство Массачусетского технологического института. ISBN 0-262-56025-9

4. Джордания, Дж. (2009) *Время для борьбы и время для отдыха: пение и напев в начале эволюционной истории человека* 1: 272-277

5. Nasritdinova, M., Nigora, M., & Murodova, D. (2022, February). UZBEK FOLK ART AND ITS PLACE IN PUBLIC LIFE. In *Archive of Conferences* (pp. 44-48).

6. Nasretdinova, M., Toshaliyev, D., & Murodova, D. R. Q. (2022). AN’ANAVIY IJROCHILIK SAN’ATINING HOZIRGI DAVR MUAMMOLARI. *Scientific progress*, *3*(2), 846-850.

7. Nurmuhammadovich, R. O., & Nurullaevna, N. M. (2021). Social And Spiritual Importance of Lessons of Musical Culture. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, *2*(2), 50-52.

8. Nasritdinova, M., & Khokimova, K. (2021, October). LANGUAGE IS THE MIRROR OF THE NATION. In *Archive of Conferences* (pp. 92-94).

9. Nurullayevna, N. M., & Muhlisa, T. (2021, December). SOME PROBLEMS AND SHORTCOMINGS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. In *Archive of Conferences* (pp. 61-62).

10. Nasretdinova, M., Isakov, U. B., & Orziboyev, R. (2022). XALQ IJODIYOTINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI. *Scientific progress*, *3*(2), 851-856.

11. M. Nasritdinova (2022). ЎЗБЕКИСТОН ЖАМИЯТИНИНГ ЯНГИ ТАРАҚҚИЁТ БОСҚИЧИДА ЁШЛАР БАДИИЙ-ЭСТЕТИК МАДАНИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ОМИЛЛАРИ. Science and innovation, 1 (B6), 950-955. doi: 10.5281/zenodo.7195710

12. Nasritdinova, M. (2021). PEDAGOGICAL COMPONENTS AND STAGES OF HEALTH OF DEVELOP CHILDREN THROUGH MUSIC EDUCATION. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, *9*(05), 251-258.

13. Мадина Насритдинова (2022). МУСИҚА ТАЪЛИМИ ОРҚАЛИ РИВОЖЛАНИШИДА СОҒЛОМ БОЛАЛАРДАН ОРТДА ҚОЛГАН БОЛАЛАРНИ СОҒЛОМЛАШТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШГА ДОИР ТАЖРИБА-СИНОВ ИШЛАРИ НАТИЖАЛАРИ. Science and innovation, 1 (1), 538-549.

14. Насритдинова, Мадина Нуруллаевна (2022). НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСЦЕЛЕНИЯ ДЕТЕЙ С ПАТОЛОГИЕЙ, СВЯЗАННЫХ С ГИПОКСИИ, ПОСРЕДСТВОМ ИСКУССТВ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (10-2), 385-393.

15. Асқарова, М., Намозова, Д., Мадаминов, Н., & Алихонова, Д. (2020). PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PREPARING CHILDREN FOR SCHOOL. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, *2*(7), 402-407.

16. Nomozova, D. (2020). THE IMPORTANCE OF TEACHING VOCABULARY IN STAGES. *Архив Научных Публикаций JSPI*.

17. Namozova, D. T. (2021). MUSIQA DARSLARIDA O’QUVCHILARNI KREATIVLIK HAMDA ERKIN TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHNI TASHKIL ETISH. *Scientific progress*, *2*(2), 1313-1315.

18. Namozova Dilorom, & Astanova Zumradxon Tohirovna (2022). BRAYL NOTA TIZIMINING MUSIQA TA’LIMIDAGI ILK QADAMLARI. Science and innovation, 1 (C2), 36-38. doi: 10.5281/zenodo.656980

19. Madina Nasretdinova, Ismoil Rustamov, & Oybek Karimov (2022). MUSIQA SAN'ATINING HOZIRGI KUNDAGI O’RNI. Scientific progress, 3 (2), 841-845.

20. Nasritdinova Madina Nurullayevna, & Turg’unboyeva Muhlisa. (2022). THE ROLE OF PEDAGOGICAL ACTIVITY IN CREATING A NEW UZBEKISTAN ENLIGHTENED SOCIETY. *BEST SCIENTIFIC RESEARCH*, *1*(1), 238–241. Retrieved from http://journal.imras.org/index.php/sps/article/view/76